

УДК 658.14 (477.8): 332.14

Шубалий О.М., д.е.н., професор

Луцький національний технічний університет

<https://orcid.org/0000-0002-9131-1896>

e-mail: shubalyi@ukr.net

Shubalyi Oleksandr, Doctor of Economic Sciences, Professor

Lutsk National Technical University

<https://orcid.org/0000-0002-9131-1896>

e-mail: shubalyi@ukr.net

ОЦІНКА СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ РЕГІОНУ ЗА СОЦІО-ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИМИ КРИТЕРІЯМИ

Мета статті полягає в обґрунтуванні методичного підходу та проведенні оцінки рівня соціальної відповідальності на прикладі окремого регіону (Волинської області). Враховуючи комплексність соціальної відповідальності, оцінку її рівня для окремого регіону запропоновано проводити на основі системи показників-індикаторів, згрупованих за трьома критеріями: економічна складова, соціальна складова та екологічна складова. Для інтегральної оцінки рівня соціальної відповідальності для окремих компонент та в цілому по усіх компонентах запропоновано використовувати середню арифметичну зважену значень показників-індикаторів. Зроблено висновок про необхідність активізації зусиль регіональних органів влади, бізнесу та населення для підвищення рівнів екологічної та економічної складових соціальної відповідальності, а також продовжувати забезпечувати зростання рівня її соціальної складової.

Ключові слова: соціальна відповідальність, регіон, соціальна складова, екологічна складова, економічна складова, Волинська область.

ASSESSMENT OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE REGION ACCORDING TO SOCIO-ECOLOGICAL AND ECONOMIC CRITERIA

Social responsibility should be considered through the prism of the concept of sustainable development, which involves harmonious consideration of the interests of social, economic and environmental components, aimed at the sustainable development of human civilization.

The purpose of the article is to substantiate the methodical approach and conduct an assessment of the level of social responsibility on the example of a separate region (Volyn region). Taking into account the complexity of social responsibility, it is proposed to assess its level for a separate region based on a

system of indicators grouped by three criteria: economic component, social component and environmental component. Social responsibility at the regional level is a complex, important and complex concept, which should be understood through the prism of the activities of regional authorities, businesses and the population, aimed at defending their interests in the social, environmental and economic spheres in order to maximize the overall synergistic effect.

To ensure the comparability of assessments of the levels of social responsibility for individual components, three main relative indicators were selected, which characterize the share or percentage of the absolute indicator in the total sum of all indicators, or the share as a result of comparing the value of the indicator of the region with its corresponding value for the country as a whole. For an integral assessment of the level of social responsibility for individual components and for all components as a whole, it is proposed to use the weighted arithmetic average of the values of the indicators. It was concluded that it is necessary to intensify the efforts of regional authorities, businesses and the population to increase the levels of environmental and economic components of social responsibility, as well as to continue to ensure the growth of the level of its social component. A sound methodological approach can be used to conduct similar assessments for other regions of the country.

Key words: social responsibility, region, social component, ecological component, economic component, Volyn region.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Соціальна відповідальність в сучасному трактуванні вже давно розглядається як набагато ширше поняття, ніж просте дотримання норм поведінки у суспільстві. Адже воно охоплює не тільки необхідність дотримання визнаних цивілізаційних норм та інтересів у соціальній сфері, а й рівнозначне врахування специфічних інтересів розвитку економічної і екологічної сфер. Тобто соціальну відповідальність слід розглядати через призму концепції сталого розвитку, яка передбачає гармонійне врахування інтересів соціальної, економічної та екологічної компонент, спрямоване на сталий розвиток людської цивілізації. Тому оцінка соціальної відповідальності, зокрема на регіональному рівні, повинна передбачати вивчення результатів за соціо-еколого-економічними критеріями.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вивченням сучасних проблем реалізації соціально відповідальної діяльності на різних рівнях, зокрема регіональному, протягом ostatніх років було присвячено праць

вітчизняних і зарубіжних учених, серед них можна виділити: (Аведян, 2015), (Ігнатєва та ін., 2020), (Мацьків, 2020), (Мацьків та ін., 2021), (Охріменко та Іванова, 2015), (Райко і Подрез, 2020) та інші. Враховуючи важливість вирішення цих проблем в Україні Кабінетом Міністрів у 2020 році схвалено «Концепцію реалізації державної політики у сфері розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року» (Концепція, 2020), де також передбачено комплексне розуміння соціальної відповідальності як комплексного поняття, оцінку якого доцільно проводити на основі соціо-еколого-економічних критеріїв. Разом з тим, виникає необхідність розробки методичних підходів та проведення оцінки соціально відповідальності регіону на основі врахування соціальних, екологічних і економічних критеріїв.

Цілі статті. Мета статті полягає в обґрунтуванні методичного підходу та проведенні оцінки рівня соціальної відповідальності на прикладі окремого регіону (Волинської області).

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. З позицій системного підходу соціальна відповідальність слід розглядати як нерозривний взаємозв'язок трьох підсистем – економічної, соціальної та екологічної, за якими важливо оцінювати результати діяльності регіону з позицій оцінки діяльності регіональних органів влади, бізнесу та населення.

Відповідно до такого бачення ці елементи або підсистеми слід розглядати як окремими критеріями оцінки рівня соціального розвитку регіону. Кожному критерію потрібно підібрати сукупність оціночних показників-індикаторів, які характеризуватимуть результати дій органів влади у регіоні.

Для забезпечення порівнюваності оцінок пропонується використовувати тільки відносні показники, які характеризують частку регіону у загальній величині по Україні, або частку окремого показника у загальній сумі окремої статті.

Таким чином, отримані безрозмірні показники у вигляді часток від цілого будуть прийнятні для подальшого узагальнення шляхом розрахунку часток за економічним,

соціальним та екологічним критеріями. Визначення рівня соціальної відповідальності за окремою складовою (критерієм) пропонується здійснювати як середнє геометричне від значень трьох основних показників-індикаторів, які відібрані для такої оцінки та представлені у таблиці 1 на прикладі Волинської області за період 2017–2020 рр.

Таблиця 1
Розрахунок рівня соціальної відповідальності у Волинській області за 2017–2020 рр.

Показники	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.
Економічна складова	0,155	0,133	0,150	0,164
Частка валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу, у % до показника по країні в цілому	0,712	0,692	0,773	0,743
Частка валової доданої вартості галузей виробничої сфери у загальній доданій вартості регіону	0,345	0,338	0,306	0,316
Частка витрат на будівництво, сільське, лісове господарство, рибальство, мисливство, транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика у видатках обласного бюджету	0,015	0,010	0,014	0,019
Соціальна складова	0,432	0,382	0,374	0,403
Частка середньомісячної номінальної заробітна плата до показника по країні	0,823	0,826	0,825	0,799
Частка валової доданої вартості сфер "Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, Освіта, Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок" у загальній доданій вартості регіону	0,111	0,108	0,097	0,112
Частка витрат на соціально-культурні заходи у видатках обласного бюджету	0,882	0,626	0,654	0,733

Продовження таблиці 1

Екологічна складова	0,021	0,024	0,023	0,029
Частка капітальних інвестицій на охорону навколишнього середовища у загальних капінвестиціях регіону	0,003	0,004	0,003	0,004
Частка платежів за використання природних ресурсів у доходах обласного бюджету	0,004	0,004	0,005	0,008
Частка власних витрат суб'єктів господарювання на охорону навколишнього природного середовища за рахунок коштів держбюджету у поточних витратах, %	0,926	0,875	0,876	0,883
Всього індекс соціальної відповідальності	0,112	0,107	0,108	0,124

Джерело: (Волинь, 2019), (Волинь, 2020).

Зберігаючи представлену логіку розрахунків, надалі загальний рівень соціальної відповідальності регіону пропонується визначати як середню геометричну від значень рівнів соціальної відповідальності за усіма трьома складовими.

На основі результатів розрахунку рівнів соціальної відповідальності у Волинській області за окремими складовими та в цілому бачимо, що через недостатнє капітальне інвестування природоохоронної діяльності, адміністрування податків за використання природних ресурсів та бюджетне фінансування поточних витрат на охорону навколишнього середовища отримано найнижчі рівні соціальної відповідальності регіону за екологічною компонентною (на рівні 0,02–0,03). Через недостатнє фінансування з обласного бюджету виробничих та інфраструктурних видів економічної діяльності регіону, зменшення частки доданої вартості виробничої сфери, менше порівняно із загальноукраїнським значенням показника валового регіонального продукту на 1 особу, рівень соціальної відповідальності за економічною компонентною був також незначним, але значно більшим, ніж за екологічною (0,13–0,16).

Найвищий рівень соціальної відповідальності протягом усього періоду було досягнуто за соціальною компонентною (0,37–0,43). Це було досягнуто за рахунок переважно соціальної спрямованості витрат обласного бюджету, незначного відхилення середньомісячної заробітної плати від середнього рівня по країні, стабільної частки доданої вартості соціально орієнтованих видів економічної діяльності у загальній її сумі.

У кінцевому підсумку ряд розглянутих негативних чинників призвели до отримання порівняно низького загального рівня соціальної відповідальності у Волинській області (у межах 0,10–0,13), що свідчить про необхідність вирівнювання ситуації за рахунок підвищення рівнів екологічної та економічної складових соціальної відповідальності регіону.

Висновки. Соціальна відповідальність на регіональному рівні є складним, важливим та комплексним поняттям, яке слід розуміти через призму діяльності регіональних органів влади, бізнесу та населення, спрямованої на відстоювання їх інтересів у соціальній, екологічній та економічній сферах з метою максимізації загального синергетичного ефекту без шкоди для усіх сторін. Враховуючи комплексність соціальної відповідальності, оцінку її рівня для окремого регіону запропоновано проводити на основі системи показників-індикаторів, згрупованих за трьома критеріями: економічна складова, соціальна складова та екологічна складова. Для забезпечення порівнюваності оцінок рівнів соціальної відповідальності за окремими складовими відібрано по три основних відносних показники-індикатори, які характеризують частку або відсоток абсолютного показника у загальній сумі усіх показників, або частку як результат порівняння значення показника регіону із відповідним його значенням по країні в цілому. Для інтегральної оцінки рівня соціальної відповідальності для окремих компонент та в цілому по усіх компонентах запропоновано використовувати середню арифметичну зважену значень показників-індикаторів.

За результатами оцінки можна зробити висновок про необхідність активізації зусиль регіональних органів влади, бізнесу та населення для підвищення рівнів екологічної та

економічної складових соціальної відповідальності, а також продовжувати забезпечувати зростання рівня її соціальної складової. Обґрунтований методичний підхід може бути використаний для аналогічних оцінок для інших регіонів країни.

Список бібліографічного опису

1. Аведян, Л.Й. Відновлення економіки регіонів України за пріоритетними напрямками господарської діяльності та забезпечення соціальної відповідальності. *Економічний аналіз*. 2015. Том 22. № 1. С. 78–82.
2. *Волинь 2019*. Статистичний щорічник. Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області. 454 с.
3. *Волинь 2020*. Статистичний щорічник. Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області. 420 с.
4. Ігнат'єва І.А., Гавриленко Т.В., Сербенівська А.Ю. (2020). Соціальна відповідальність бізнесу: практичний аспект в умовах біфуркації. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*, 5(1), 62–68.
5. *Концепція реалізації державної політики у сфері розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року*. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 66-р.
6. Мацьків Р.Т. Соціально відповідальна діяльність компаній в контексті регіонального розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7942> (дата звернення: 27.10.2022).
7. Мацьків, Р., Топольницька, Т., & Данилейчук, Р. (2021). Соціальна відповідальність підприємств як фактор забезпечення конкурентоспроможності регіону. *Економіка та суспільство*, (26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-42> (дата звернення: 27.10.2022).
8. Охрименко О.О., Іванова Т.В. *Соціальна відповідальність*. Навч. посіб. К.: Національний технічний університет України «КПІ». 2015. 180 с.
9. Райко Д.В., Подрез О.І. Соціальна відповідальність як інструмент управління сталим розвитком промислового підприємства. *Проблеми економіки*. 2020. №1. С. 173–189.

References

1. Avedyan, L.Y. 2015. Vidnovlennya ekonomiky rehioniv Ukrayiny za priorytetnymy napryamamy hospodars'koyi diyal'nosti ta zabezpechennya sotsial'noyi vidpovidal'nosti [Recovery of the economy of the regions of Ukraine according to priority areas of economic activity and ensuring social responsibility]. *Ekonomichnyy analiz – Economic analysis*, 22(1), 78-82. [in Ukrainian].
2. *Volyn 2019*. 2020. Statystychnyy shchorichnyk [Statistical yearbook]. Lutsk: Holovne upravlinnya statystyky u Volyns'kiy oblasti. [in Ukrainian].
3. *Volyn 2020*. 2021. Statystychnyy shchorichnyk [Statistical yearbook]. Lutsk: Holovne upravlinnya statystyky u Volyns'kiy oblasti. [in Ukrainian].
4. Ignatieva I. A., Gavrylenko T.V., Serbenivska A. Yu. 2020. Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu: praktychnyy aspekt v umovakh bifurkatsiyi [Social responsibility of business: practical aspect in the conditions of bifurcation]. *Naukovi*

zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky – Scientific notes of NaUKMA. Economic sciences, 5(1), 62–68. [in Ukrainian].

5. *Kontseptsiya realizatsiyi derzhavnoyi polityky u sferi rozvytku sotsial'no vidpovidal'noho biznesu v Ukrayini na period do 2030 roku [The concept of implementation of state policy in the sphere of development of socially responsible business in Ukraine for the period up to 2030]*. 2020. Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine, January 24, No. 66. [in Ukrainian].

6. Matskiv R.T. 2020. Sotsial'no vidpovidal'na diyal'nist' kompaniy v konteksti rehional'noho rozvytku [Socially responsible activities of companies in the context of regional development]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 6. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7942> (accessed 27 October 2022) [in Ukrainian].

7. Matskiv, R., Topolnytska, T., & Danyleichuk, R. 2021. Sotsial'na vidpovidal'nist' pidpryyemstv yak faktor zabezpechennya konkurentospromozhnosti rehionu [Social responsibility of enterprises as a factor in ensuring the competitiveness of the region]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, 26. Retrieved from <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-42> (accessed 27 October 2022) [in Ukrainian].

8. Okhrimenko O.O., Ivanova T.V. 2015. *Sotsial'na vidpovidal'nist'*. Navch. posib. [Social responsibility. Education manual]. Kyiv: National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute". [in Ukrainian].

9. Raiko D.V., Podrez O.I. 2020. Sotsial'na vidpovidal'nist' yak instrument upravlinnya stalym rozvytkom promyslovoho pidpryyemstva [Social responsibility as a management tool for the sustainable development of an industrial enterprise]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 1. 173–189. [in Ukrainian].